



'Baerje'

57
"BAERNE"

Tijdschrift van de Historische Kring "Baerne".

9e jaargang - nummer 3 - september 1985.

Verschijnt viermaal per jaar.

Losse nummers à f 3,-- verkrijgbaar bij N. Kuyt-Smit,
Van Wassenaerlaan 16, Baarn.

Redaktie : J. Kruidenier
H. Bronkhorst
E. Witsenburg-Horsman

Typewerk : M. van der Laan-Reitsma

Redaktie-adres: J. Kruidenier, Smutslaan 2, Baarn.
Tel. 02154 - 17860.

o-o-o-o

De Historische Kring "Baerne" stelt zich ten doel het be-
studeren van en belangstelling kweken voor geschiedenis
in het algemeen en van Baarn in het bijzonder. Zij tracht
dit doel te bereiken door middel van het organiseren van
lezingen, excursies, tentoonstellingen en het uitgeven
van een eigen tijdschrift.

Naast deze algemene activiteiten bestaat de mogelijkheid
toe te treden tot de volgende werkgroepen:

1. Werkgroep Oudheidkamer

Deze groep houdt zich o.a. bezig met het beheer en uit-
breiden van de kollektie Gemeentelijke Oudheidkamer.

Inlichtingen: F.J. Kramer, Mozartlaan 6, Baarn.
Tel. 02154 - 14583.

2. Werkgroep Archeologie

Inlichtingen: J. van der Laan, De Schoener 12, Baarn.
Tel. 02154 - 11656.

o-o-o-o

Dagelijks Bestuur van de vereniging

Waarnemend voorzitters : G.H. Grootendorst-Doornekamp
J. Kruidenier

Secretaris : B. Braat
Penningmeester : E. v.d. Steeg

Secretariaat : B. Braat, Gerrit v.d. Veenlaan 2,
Baarn. Tel. 02154 - 12523.

Ledenadministratie : M. van der Laan-Reitsma, De Schoener
12, 3742 HD Baarn.

o-o-o-o

De lidmaatschapskosten van de Historische Kring "Baerne"
bedragen:

f 35,-- per jaar per gezin

f 25,-- per jaar voor een individueel lid

f 12,50 per jaar voor een jeugdlid (14 t/m 18 jaar).

Postadres van de vereniging: Postbus 326, 3740 AH Baarn

Bankrekeningnummer : 30.47.28.292 t.n.v. H.K. Baerne

Postgironummer : 4192133 t.n.v. H.K. Baerne

o-o-o-o

I N H O U D

Van de redactie
Leve de Tachtigers
Lodewijk van Deijssels Baarnse jaren
De Oosterhei
Anjerfonds Collecte
Opsporing verzocht
Cultuurpessimisme in 1936
Codicil
Echo
De rijkdommen van Kreta
Historische Markt
Programma

o-o-o-o

VAN DE REDAKTIE

Dit derde nummer van deze jaargang verschijnt wat aan de late kant. De vakantie van sommige redactieleden is daar in zekere mate debet aan, hoewel deze zelfde vakantie de basis vormde voor een artikel over de geschiedenis van Kreta. Tenslotte houdt de Historische Kring "Baerne" zich ook bezig met algemene geschiedenis, al wordt deze historie door de Baarnse nogal eens verdrongen. Het is na de zomervakantie altijd weer moeilijk om op gang te komen, maar intussen bruist de Historische Kring weer van de activiteiten. Een zeer geslaagde excursie naar de Lage Vuursche en omgeving ligt al weer enige tijd achter ons, diverse lezingen zijn aangekondigd en de Historische Markt op 2 november a.s. is in volle voorbereiding. Intussen zoeken we nog steeds ijverig naar een voorzitter, maar tot op heden heeft zich helaas nog niemand aangemeld. De redactie kan overigens ook nog best wat worden uitgebreid. Misschien iets voor u? Verder vindt u in dit nummer weer voor elk wat wils. Wij danken de inzenders onder de leden voor hun zeer gewaardeerde bijdragen.

o-o-o-o

LEVE DE TACHTIGERS!

=====

Van tijd tot tijd stelt één van onze bestuursleden in een vergadering weer eens de vraag hoe we meer jonge leden kunnen werven. Tja, het is een feit, onze Kring veroudert zo zoetjesaan. De leden van het eerste uur zijn per slot van rekening allemaal weer ruim tien jaar ouder!

We hebben helaas maar weinig jeugdleden. Uiteraard komt dat ook omdat jeugdleden op een goede dag 18 jaar worden en dan "gewoon" lid zijn. Waar ik het nu echter over zou willen hebben is niet de jeugd, maar over onze oudere leden.

Zegt men wel, dat het leven pas begint bij veertig, wel ... opvallend is de vitaliteit van een drietal tachtigers in onze Kring. Drie dames, jawel!

Vorig jaar was het mevr. Th. v.d. Toorn-de Ruyter (o.a. actief bij onze vorige Historische Markt), die een uitgebreide receptie hield ter gelegenheid van haar tachtigste verjaardag.

Bij het tienjarig bestaan van onze Kring was zij natuurlijk present als lid van het eerste uur en bij die gelegenheid bracht zij zelfs een boekwerkje ten geschenke mee.

In maart jl. was het ons lid, mevr. Dr. W.M. de Bruyn, die 80 jaar werd. Zij nodigde naast vele vrienden en goede burens de redactie, het bestuur en enkele leden van onze Kring uit om aanwezig te zijn op een feestelijke avond. Op die avond vergastte zij ons op een serie dia's met toelichting over de geschiedenis van haar eigen woonomgeving (Amaliaalaan). Een luisterrijk idee, combinatie van archiefonderzoek, familiepapieren en eigen herinneringen. Dia's van door haarzelf ooit gemaakte foto's en van oude akten, gecombineerd met dia's en foto's van derden. Wat zou het eigenlijk leuk zijn als meer mensen hun eigen straat of buurt eens onder de loupe namen.

Mevr. De Bruyn was trouwens ook één der prijswinnaars van de fotowedstrijd t.g.v. ons tienjarig bestaan. Zij had haar nichtje in oude nachtkledij gestoken en vervolgens laten poseren voor de oude bedstee op de zolderverdieping van haar huis.

Tja, tachtigers zijn misschien wel eens wat strammer in de benen, maar zeker niet minder creatief dan vele jongeren!

Bewijs daarvan is ook ons bloed-eigen redaktielid, mevr. E. Witsenburg-Horsman. Zij nam afscheid van de F.G.B.B. en Seniorenhoek in de Baarnsche Courant, maar gelukkig blijft zij nog actief voor ons blad. 't Is me ook wat om tot je tachtigste elke week maar weer actief te (moeten) zijn en een stuk voor zo'n speciale rubriek te produceren. Waar haalt ze het vandaan, zo vraag je je af. Belezen als zij is, weet alleen mevr. Witsenburg zelf daar het antwoord op. Feit is, dat velen met mij met grote interesse haar artikelen hebben gelezen. Zoals eigenlijk ook in ons blad. Met fijne pen weet zij de dingen te beschrijven, zodat ze bijna aanschouwelijk worden. Gebaseerd op archiefstukken soms, maar vaak ook uit eigen herinneringen of herinneringen van derden, die zij weet te vertolken. Zag u het ook voor u, in ons laatste nummer over de Amaliaschool? "Nu plasje doen, plasje doen, ja ja"! Of haar herinneringen aan de jongedameskostschool Erica oftewel "Pensionnat de Demoiselles", aan de tranende directrice "Maar wijfje, waarom heb je dat toch gedaan?"

Haar serie over Schoonoord ook, het oude familiehuis, dat haar zo na aan het hart lag. Kort voor haar verhuizing nodigde zij alle leden van de werkgroep Oudheidkamer uit en ik kan u vertellen, dat iedereen het enig vond om de sfeer te ondergaan van die oude zolder, de grote keuken en de gezellige kamers.

In elk geval hopen wij nog heel lang van de artikelen van mevr. Witsenburg te mogen genieten. Overigens, niemand is te jong of te oud voor het lidmaatschap van onze Kring. Wat het laatste betreft leveren de hier genoemde drie dames wel het beste bewijs. Op volkomen andere wijze is elk van hen aktief. En 't heeft allemaal met historie en met onze Kring te maken. Daarom, leve onze tachtigers!

G.H. Grootendorst-Doornekamp.

o-o-o-o

LODEWIJK VAN DEIJSSELS BAARNSE JAREN
=====

Lodewijk van Deijssel (1864 - 1952) is in 1893 in Baarn komen wonen. Hij vestigde zich op de Eemnesserhoog in het huis Villetta. In de literaire wereld had hij toen al naam gemaakt. Zijn naturalistische en impressionistische roman "Een Liefde", die in 1887 was verschenen en die voor een deel in Hilversum speelt, had grote indruk gemaakt.

Van Deijssel, pseudoniem voor Karel Alberdingk Thijm, had, voor hij naar Baarn kwam, het Gooi en Eemland al leren kennen, omdat zijn vader, prof. Joseph Aberdingk Thijm, in Hilversum aan de 's Gravelandseweg in de villa Heuvelrust had gewoond. Die streek, die in 1874 door de treinverbinding met Amsterdam was ontsloten, oefende op het einde van de 19de eeuw grote aantrekkingskracht uit op de kunstenaars van de beweging van Tachtig. Vóór Van Deijssel had Frederik van Eeden zich al in onze contreien gevestigd. Hij woonde sinds 1886 in Bussum, waar later ook Willem Kloos naar toe kwam, evenals Herman Gorter; terwijl Jacobus van Looy in Soest woonde en de musicus Alphons Diepenbrock in Laren, net als de schilder Anton Moeve.

Lodewijk van Deijssel heeft in totaal 25 jaar in Baarn gewoond. In die periode schreef hij vermaard geworden boeken als "De kleine republiek" (1889), een herinnering aan zijn jeugd op de Kerkraadse kostschool Rolduc: "De Adriaantjes" (1902), ook bekend als schetsen uit een kind-leven, en "Uit het leven van Frank Rozelaar". In 1909 trad Van Deijssel toe tot de redactie van De Nieuwe Gids, het literaire tijdschrift van de Tachtigers. In de jaren tachtig had de jeugdige Van Deijssel zich in het Amsterdamse uitgaansleven gepresenteerd als een "herofesch-individualistische" dandy en die stijl zou hij ook in zijn Baarnse tijd handhaven. Door die arrogante en egocentrische levensfilosofie was hij vervreemd geraakt van het katholieke geloof waarin hij was opgegroeid. Terwijl zijn vader de geschiedenis zou ingaan als een van de belangrijkste figuren van de katholieke emancipatie, was de zoon Karel, die zich Van Deijssel noemde, sinds 1883 niet meer praktiserend katholiek, al zou later in zijn werk nog veel aan zijn katholieke verleden herinneren.

Acht jaar heeft Van Deijssel in Villetta op de Eemnesserhoog gewoond, maar in 1901 betreft hij een nieuw Baarns huis. Vrienden hebben dan op de Waldeck Pymontlaan 8 door de architect K.P.C. de Bazal een huis voor hem laten bouwen, dat "De Bremstruik" gedoopt wordt. In dat huis zal hij 17 jaar wonen, tot hij in 1918 uit Baarn vertrekt om zich in Haarlem te vestigen.

Annie Salomons

Daar, op de Waldeck Pymontlaan ontvangt Van Deijssel, omstreeks 1905, als hij zowat 30 jaar oud is en al vermaard, de jonge schrijfster Annie Salomons, die hem al eerder had ontmoet. In haar "Herinneringen uit den ouden tijd" (1960) vertelt Annie Salomons over die ontmoeting met Van Deijssel: "Karel Thijm was een groot man. Dat beseffen wij, die hem persoonlijk gekend hebben, gemakkelijker dan wie alleen zijn geschriften lezen. Hij was groot in zijn wezen; zijn werk spiegelt daar maar een klein deel van. Welk proza ken je, na enkele malen lezen, zo vanzelf uit je hoofd, om de meeslepende cadans, om het hartveroverend élan". Over Van Deijssel vertelt de schrijfster verder: "Hij had allure. Hij spéélde dat hij een deftig man was, soms met kinderachtige middelen. Toen hij, nog geen vijftig meter van zijn huis af, op een buiten zou gaan eten, nam hij daarvoor een "vigilante"! Maar hij was een artocraat. Hij sprak voortreffelijk, geestig en plechtig. Hij leidde een vergadering en vooral een diner, waar hij de mede-aanzittenden op het onverwachtst het woord placht te geven, op meesterlijke wijze".

Annie Salomons gaat dan over op haar bezoek met de trein uit Rotterdam aan Baarn: "Ik kreeg een brief van Van Deijssel, of ik op een zondagmiddag bij hem in Baarn wilde komen, omdat hij mijn eerste verzenbundeltje met me wilde bespreken. Het was iets ongelooflijks: de grote man die zich voor mijn beginnelingswerk wilde interesseren! Ik reisde van Rotterdam naar Baarn. Het was een wintermiddag. Ik werd in een doodstil huis, in een doodstille kamer neergezet. Hij kwam binnen als "de geweldige", langzaam en imposant. Hij had mijn boekje in zijn hand. Hij gaf eerst een soort college, dat, wanneer hij aanmerkingen had over een gedicht, hij daarmee helemaal niet wilde zeggen, dat de gevoelens die het geïnspireerd hadden, niet gaaf en zuiver zouden zijn geweest. Dat stond er helemaal buiten... Ik dacht bij mezelf: "Dat weet ik wel. Ik heb toch uw kritieken gelezen", Ik durfde niets zeggen.

Hij begon te lezen bij het eerste vers. Soms sprak hij er uitvoerig over, soms sloeg hij een paar bladzijden om, zonder een opmerking te maken. Van één gedicht zei hij: "Dit zie ik blauw". Dat vond ik onvergetelijk. Er werden thee en koekjes binnengebracht. Ik durfde bijna niet op het koekje te bijten, want als het knapte, leek dat in het doodstille huis een oorverdovend lawaai te maken. Eindelijk liet hij me gaan. Het was buiten pikdonker. Ik kan zelfs op klaarlichte dag moeilijk m'n weg vinden, maar nu verdwaalde ik hopeloos op weg naar het station. Ik kwam laat en uitgeput thuis, maar met de overtuiging, dat nu m'n literaire loopbaan vaststond".

De Nieuwe Gids

Van Deijssel is pas 24 jaar na de oprichting redakteur geworden van De Nieuwe Gids. Vanwege zijn extreem individualisme had hij aanvankelijk een aanbod om in de redactie zitting te nemen afgewezen. De Nieuwe Gids was op 1 oktober 1885 - dus nu 100 jaar geleden - opgericht als Tweemaandelijks tijdschrift voor Letteren, Kunst, Politiek en Wetenschap onder redactie van Frederik van Eeden, Frank van der Goes, Willem Kloos, Willem Paap en Albert Verwey. In 1886 schrijft de schilder, fotograaf en auteur Willem Witsen (1860 - 1923) in zijn eerste opstel voor het nieuwe blad: "Het leven van de kunstenaar, merkwaardig naar de mate der kracht en der grootheid van zijn temperament, is uitsluitend in zijn werk terug te vinden. De critici moesten zich niet bezighouden met beuzelarijen, zoals biografische kleinigheden en zij moesten de kunstenaar niet toetsen aan zekere overeengekomen kunsttheorieën".

Die Willem Witsen verblijft in die tijd, vooral zomers, vaak op het buiten Ewijkshoeve, dat zijn vader sinds 1882 bewoont. In dit huis aan de Soestdijkerstraatweg 12 (in de gemeente Zeist), dus aan de weg van Baarn naar Bilthoven, komen in de laatste decennia van de 19de eeuw vaak kunstenaars samen: van de beweging van Tachtig en van de Haagse School. We mogen aannemen dat ook Van Deijssel vanuit Baarn wel op Ewijkshoeve is geweest. Hoewel de geschiedenis van het buiten al teruggaat tot het einde van de 17de eeuw, is het in de tegenwoordige staat vooral van 1834, een gebouw in klassicistische stijl met zuilen voorzien van ionische kapitelen. Zo heeft het er ongeveer ook uitgezien toen het vaak werd bezocht door Jacobus van Looy, uit het naburige Soest, door Anton Mauve, die uit Laren kwam, door de schilder Antoon Derkinderen en door Jan Veth. De schilder Willem B. Tholen (1860-1931) heeft lange tijd op Ewijkshoeve gewoond en hij had er een eigen atelier. Tholen heeft enkele mooie etsen gemaakt: Atelier bij Ewijkshoeve en Broeikassen bij Ewijkshoeve, die beide onlangs in De Vaart in Hilversum zijn ge-exposeerd. Maar ook Willem Witsen zelf maakte een fraaie ets: Winterbos bij Ewijkshoeve, een kunstwerk dat nu eigendom van Singer in Laren is.

Een tragisch einde

De zuster van Willem Witsen, Anna, nodigde ook vaak kunstenaars uit naar Ewijkshoeve te komen. Anna heeft zich op 5 maart 1889 in een van de vijvers van Ewijkshove verdronken. Een diep tragische gebeurtenis, die grote indruk maakte op haar literaire vrienden. Herman Gorter schreef, kort na zijn gedicht Mei, een gedicht op Anna Witsen: "Bij den dood van A.W." en Frans Coenen verwerkte de vreselijke dood van Anna in zijn roman "Bleke Levens", dat in 1899 verscheen, tien jaar na de gebeurtenis. Coenen beschrijft Anna's einde als volgt:

"Eindelijk had zij de knip ver genoeg en trok de zware deur op een kier, waartussen heen zij schoof, achteruit lopend om de deur tegen te houden, dat die niet ineens dicht zou vallen. En toen, buiten, voelde zij zich vrijer, terwijl zij snel om het huis liep, het krakend kiezel vermijdend.

Terwijl zij de hoge grasberm afgang, zag zij de vijver liggen in een vage lichtschijn, die, onder de boomtakken door, de oppervlakte beroerde, die glom als gepolijst lood. Roerloos, als dood, lag het water en geen zucht bewoog ook de grasprieten aan de donkere kant. Zij had het gevoel of iemand haar volgde en haastig zette zij zich neer in 't vochtige gras bij de lariksstam. Het water, gewekt, beroerde ijskil haar voeten en benen, doorweekte haar rok, langzaam opsluipend. Zij rilde, en wachtte luisterend...

Toen was 't haar weer of iemand boven op de hoogte nader kwam, en ineens zich opheffend aan de tak, liet zij zich neerplompen in 't zwarte water, dat woest opzwalpte. Een zwakke schreeuw verwoei, er was nog enige beweging onder de woelende oppervlakte ... daarna begonnen brede rimpels rustig uit te lopen naar de oevers onder de zwaarstil overhangende bladerbomen, en even later stond de hoge nacht weer in zwijgen".

Het is een beschrijving in de typische naturalistische en tegelijk impressionistische stijl van de Tachtigers.

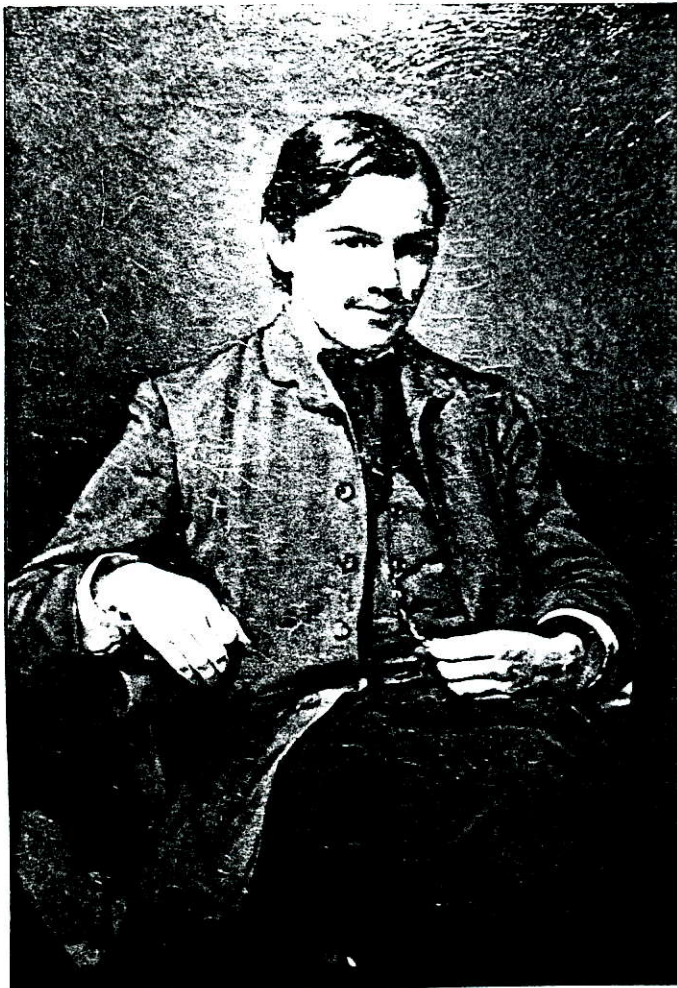
Een heel aangrijpend fotoportret van Anna Witsen op 26-jarige leeftijd toont een meisje met donker haar, een scheiding in het midden. Over een zwart fluwelen jurk draagt zij een kanten kraagje. Zij kijkt ernstig peinzend en ietwat droefgeestig.

1. Lodewijk van Deyssel (1864-1952)
Portret van Lizzy Ansingh, 1924
Van Deyssel woonde van 1893 tot 1918
in Baarn.
2. Frederik van Eeden (1860-1932).
Portret door Jacobus van Looy, 1884.
Van Eeden woonde lange tijd in Bus-
sum: Villa Beukenoord aan de Nieuwe
's Gravenlandseweg en later op Wal-
den.
3. Witsen senior, een portret door zijn
zoon Willem Witsen.



1.

2.

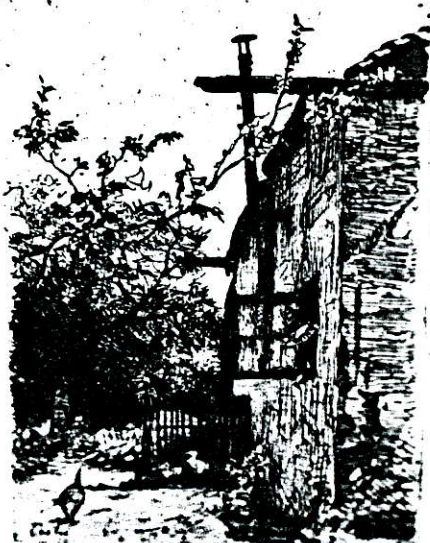


3.





4. Anna Witsen op 26-jarige leeftijd.



5. Atelier bij Ewijkshoeve door Willem B. Tholen(1860-1931).

6. Winterbos bij Ewijkshoeve, een ets door Willem Witsen (1860-1923).



Van Anna's vader, Witsen senior, heeft diens zoon Willem Witsen een geschilderd portret gemaakt. Hij zit zelfvoldaan en tevreden een sigaar rokend, in een tuinstoel in het park van zijn buiten Ewijkshoeve.

Nu, een eeuw later, is Ewijkshoeve opnieuw een oord waar de schilderkunst wordt beoefend.

H. Bronkhorst

o-o-o-o

DE OOSTERHEI

=====

Op 3 juli jl. werd ik opgebeld door de heer Tjallings, die werkt op het Gemeentehuis en woont in de Sparrenlaan, met de mededeling dat de "heihuisjes" Sparrenlaan 61 en 63 verloren dreigden te gaan. Hij vertelde ook dat de omwonenden zich inspanden om deze oude huisjes voor Baarn te behouden.

Het verzoek aan de Historische Kring was om de vermoedelijke ouderdom van de huisjes op te geven en verder alles wat er van bekend was. Twee dagen later kreeg de Kring een kopie van het rekest van de omwonenden aan B & W met een bijbehorende brief van de heer Tjallings aan de Gemeenteraad en aan verschillende verenigingen, waaronder de Historische Kring "Baerne". Spoed was vereist. Ik ben toen maar in het archief gedoken. De map Sparrenlaan bevatte niets, zodat wij waren aangewezen op oude kaarten, hoe onbetrouwbaar die soms ook zijn, en op mondelinge informatie van oude bewoners.

Lies Luikinga, die nog niet met vakantie was, heeft geweldig geholpen door een interview met de heer Gerrit Suik, geboren in 1902, op papier vast te leggen. Ikzelf heb een 14-tal kaarten van Baarn bekeken, waaronder de kadasterkaart van Baarn uit 1870, die voorkomt in "Baerne", 7e jaargang, nr. 1, maart 1982. De konklusie van dat onderzoek was, dat de huisjes Sparrenlaan 61 en 63 momenteel 105 à 110 jaar oud moeten zijn.

Bij dit onderzoek van de oude kaarten zijn ook een paar leuke dingen naar voren gekomen, die niet relevant zijn voor bovengenoemd onderzoek.

- In de oudste zes kaarten begint de Oosterstraat niet op de Javalaan, maar op een verlengde Boschstraat, die de Javalaan kruist, achter Gersau langs loopt en uitkomt op de Torenlaan, toendertijd vermoedelijk nog Pekinglaan geheten. Weet iemand hoe die rondweg heet?
- De Sparrenlaan heeft lange tijd niet verder gelopen dan de Verbindingsweg en ging verder als voetpad tussen de bossen aan de westkant en de percelen die aan de Eikenboschweg lagen.
- Het Pekingbosch heeft zeker in 1888 nog tot aan de Sparrenlaan doorgelopen.
- De Eikenboschweg, die zijn naam waarschijnlijk ontleend heeft aan een eikenbosje of eikenhakhoutveldje waar hij langs liep, zie Kuiper-kaartje van 1888, had een eigen spoorwegovergang ter plaatse van de tegenwoordige begraafplaats.
- De boerderij Bethlehem, een eerder verzoek van mensen uit Utrecht, komt voor op alle kaarten tot aan 1900, liggende tussen de Noorderstraat en een korte weg parallel daaraan en beginnende op de Javalaan. Deze parallelstraat is inmiddels verdwenen.

Volgens de heer Suik heette deze boerderij, bewoond door Dijs, geen Bethlehem, maar lag die boerderij meer naar het zuiden op de plaats van het voormalige slachthuis aan de Ericastraat en werd bewoond door Wijn Vooght.

Behalve deze gegevens uit oude kaarten kwam Lies Luikinga met een geleende foto van de spoorweghuisjes, welke in de Sumatrastraat zijn gebouwd voor personeel van NCS. Wij zullen die foto voor de Kring laten dupliceren en proberen over deze huisjes nog meer vast te leggen. Lies vertelde dat haar grootvader, die daar woonde langs een pad over de Torenlaan door het Pekingbosch, onder de "grotjes" door (vroeger een verbinding onder de beide spoorwegen) naar zijn werk ging. Ikzelf herinner mij nog dat bij het "Kleine Station" (thans De Generaal) nog een locomotievenloods stond en zo'n mooie waterslurf, een dikke staande pijp met een draaibaar bovenstuk waaraan een zeildoeken slurf verbonden was. Hiermee werden de locomotieven van water voorzien. Wie heeft hiervan nog een foto voor het archief?

Jo v.d. Brink vertelde nog dat er langs de Torenlaan vier huisjes hebben gestaan voor personeel van Paleis Soestdijk. Er zouden er 2 afgebroken zijn.

Verder kwamen bij het onderzoek naar de heihuisjes nog de namen "pompgat" bij de Sparrenlaan en "moerasje" langs de Eikenboschweg ter sprake. Op de kaart van 1874 komt een grote kom voor ten zuiden van de Eikenboschweg en de Oosterstraat.

Ik zou alle lezers die iets weten over onze Oosterhei willen verzoeken dit door te geven aan de mensen van onze werkgroep Oudheidkamer. Tezamen moeten wij levende Baarnaars een beter beeld kunnen geven dan thans in de mappen aanwezig is.

Misschien verdient het aanbeveling om op dezelfde manier alle wijken van Baarn onder de loupe te nemen. Wie weet er nog dat de Nassaulaan vroeger Molmlaan heette of dat het gebied rond de Altalaan "Hoogen Eng" genoemd werd. Ook vond ik op een kaart van 1874 dat de Wittelaan liep van de Koningslaan tegenover Paleis Soestdijk tot bijna aan de tol aan de Van Heemstralaan hoek Zandvoortweg. Zo kwam ik ook een voetpad tegen, dat begon aan de Prins Hendriklaan, tegenover de Spoorstraat (vroeger Beukenlaantje) en door het Amaliapark lopende de Amaliaalaan kruiste en uitkwam op de Oude Utrechtseweg ongeveer ter hoogte van de Kruiskerk.

Merkwaardig is ook dat de Laandwarsstraat (vroeger Jeneversteeg) eens een deel van een hoofdweg is geweest van de Brink, via de Laanstraat en de Oude Utrechtseweg naar Utrecht.

Overigens, als wij in Baarn een Oosterhei hebben, hebben wij dan misschien ook een Westerhei gehad? En waar heeft die dan gelegen? Bij de latere Westerschool?

Voldoende materiaal voor onderzoek. Er is nog heel wat werk te doen voor de werkgroep Oudheidkamer.

Bart Braat.

ANJERFONDS COLLECTE

=====

Als onze Kring een subsidie van het Anjerfonds accepteert, dan moeten wij ook deelnemen aan de collecte voor dat Fonds. Dat was de mening van Nel Kuyt en mijzelf bij de werving van collectanten dit jaar. Navraag in de werkgroepen leverde de vrijwilligers Gijs v.d. Hoef en Peter Huurdeman op. Ook Jo v.d. Brink was op verzoek bereid mee te doen.

Weinig mensen, maar het was ook een slechte tijd voor collectes. Veel leden en bestuursleden die verleden jaar meededen (8 mensen) waren met vakantie, maar ook veel bezochte huizen waren om dezelfde reden dicht.

In de twee beschikbare weken is door ons vijven in het Wilhelminalaan-distrikt, vanaf de Gerrit van der Veenlaan tot en met de Eemnesserweg en vanaf de Molenweg tot en met het Emmapark, toch nog een bedrag van f 457,95 opgehaald. In totaal werd door de 10 deelnemende verenigingen een bedrag van f 4.364,15 opgehaald, zodat wij dus een hoger bedrag dan het gemiddelde ophaalden. Geen gek resultaat.

Namens het bestuur van de Historische Kring wil ik dan ook mijn collega-collectanten hartelijk danken voor hun moeite en inzet.

Bart Braat

o-o-o-o

OPSPORING VERZOCHT

=====

In 1972 verscheen van de hand van mevrouw J.G. van Cittert-Eymers het boekje "Zonnewijzers aan en bij gebouwen in Nederland". Het was een overzicht van de nog bestaande, historisch waardevolle zonnewijzers die de auteur in Nederland op het spoor had kunnen komen. In Baarn bevonden zich toen twee van zulke zonnewijzers: aan de achterzijde van het gebouw van het Baarnsch Lyceum (zijde Vondellaan) en bij een oude villa op Koningsweg 2. In de heruitgave van het boekje (in 1984) wordt vermeld dat beide zonnewijzers niet meer bestaan, aangezien beide gebouwen werden afgebroken. Als geïnteresseerde in deze historisch zo belangrijke tijdmeters zou ik graag willen weten wat er met deze zonnewijzers is gebeurd. Kan iemand daarover opheldering verschaffen?

G.W.E. Beekman

Groen van Prinstererlaan 58
3741 VN Baarn.
Tel. 17325.

o-o-o-o

CULTURPESSIMISME IN 1936

=====
Het idyllische Baarn, zoals we het kennen van oude ansichtkaarten, bestaat helaas niet meer en zal ook nooit meer terugkomen. We kunnen dit betreuren, maar we zullen het als een voldoende feit moeten accepteren.

Wel kunnen we echter als huidige generatie Baarnaars proberen het waardevolle, dat ons nu nog rest, te behouden en te beschermen. Gelukkig heeft de Historische Kring "Baerne" "dit conservatisme", in de goede betekenis van het woord, altijd tot één van haar belangrijkste doelstellingen gerekend.

Onder deze waardevolle elementen verstaan we niet alleen voor Baarn karakteristieke gebouwen, wel of niet op een vage monumentenlijst voorkomend, maar ook elementen die sfeerbepalend zijn voor ons toch nog steeds fraaie dorp. We denken hierbij bijv. aan bomen, parken, bestratingen en de boogvormige hekken, die we vroeger in heel Baarn zagen.

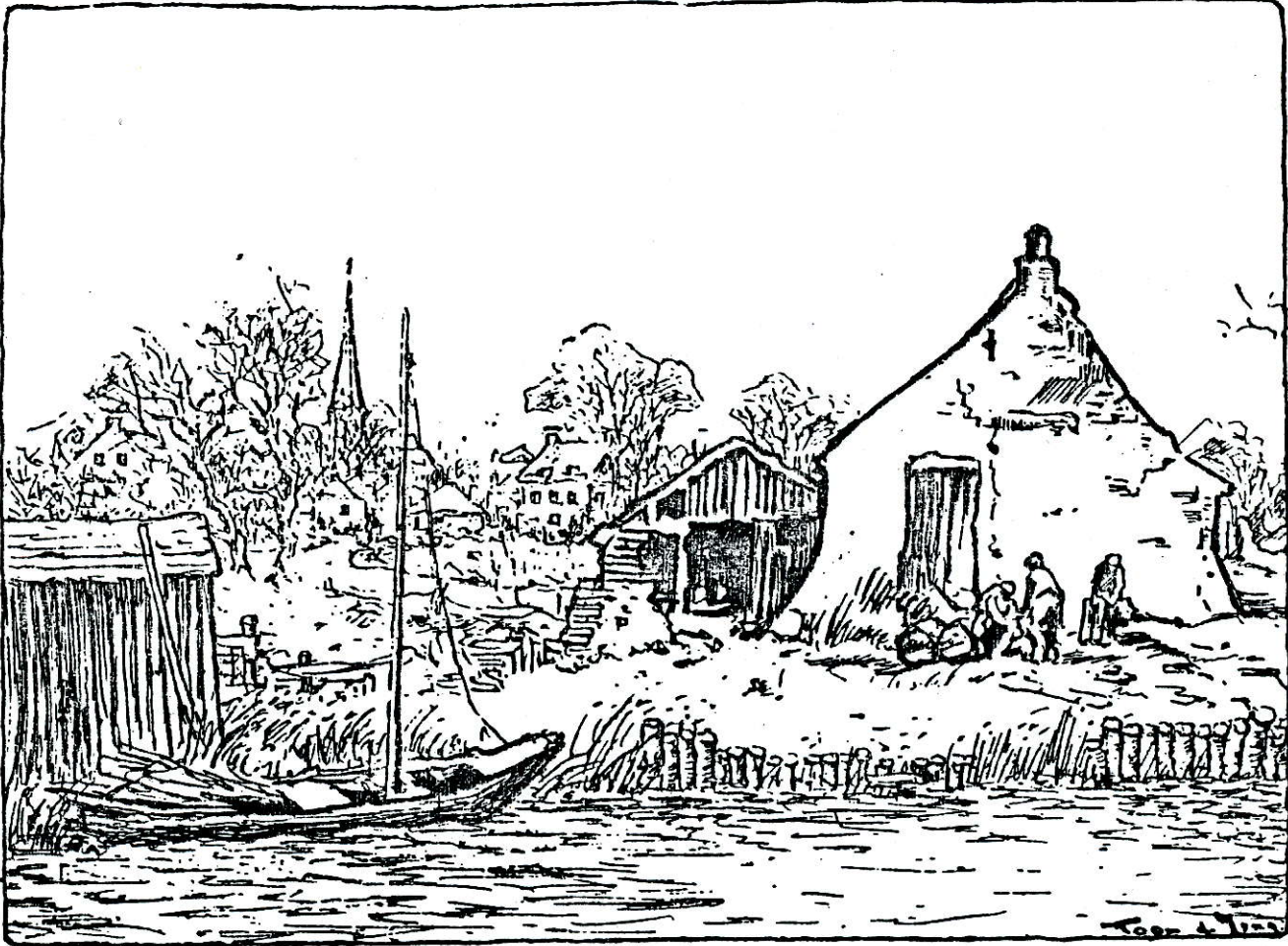
Langzaam, maar uiterst zeker, zien we dit hekwerk verdwijnen. De lanen die nog geheel zijn omzoomd door deze veel onderhoud vragende en kostbare ijzeren hekken, zijn op de vingers van een kinderhand te tellen. In de Sophia- en Nassaulaan en rondom de Wilhelminavijver zijn ze nog redelijk gaaf aanwezig.

Ze hebben een ruimtelijke werking en doen de bloeiende tuinen beter tot hun recht komen.

Er is veel verdwenen, te veel naar onze zin, ook in de laatste tijd. We zullen het hier niet allemaal gaan opsommen, want iedere Baarnaar met een beetje gevoel voor schoonheid en historisch besef kan het u vertellen. Soms gaat het ongemerkt; een huis blijkt plotseling afgebroken te zijn en een maand later staan er dan opeens twee fantasieloze blokkendozen voor in de plaats. Natuurlijk zal alles wel korrek en volgens de regels na een democratische besluitvorming tot stand gekomen zijn, waarbij bestemmingsplannen geëerbiedigd en schoonheidscommissies geraadpleegd zijn. Inspraakprocedures werden gehouden en er werd "plenair geëvalueerd", maar wat denkt de doorsnee Baarnaar, die van zijn dorp houdt van het verrezen Legoplein, dat eens een Brink was, zoals de meeste Drentse dorpen ze nu nog steeds bezitten. Hij haalt zijn schouders op, voelt zich machteloos en het doet hem verdriet. Soms neemt hij contact op met de Historische Kring in de hoop dat wij er wat aan kunnen doen.

De laatste tijd wordt er steeds vaker een beroep gedaan op de Historische Kring door allerlei mensen, die ons vragen hen te helpen bij hun aktie voor het behoud van één of ander pand (zie elders in dit blad). Men moet hierbij echter bedenken, dat de Historische Kring slechts een kleine vereniging is met geringe financiële middelen en het enige wat wij dan ook kunnen doen is het pleiten voor een goede zaak bij de daarvoor bevoegde instanties, in bijzonderheid het Gemeentebestuur van Baarn.

Het is natuurlijk makkelijk het Baarnse Gemeentebestuur in dit soort zaken te bekritisieren en hen gebrek aan creativiteit te verwijten; dit lijkt ons echter niet fair, gezien de beperkte financiële middelen, waarmee ook de Gemeente Baarn heeft te kampen, waardoor er vaak een keuze gemaakt moet worden uit diverse behoeftes. Het gemopper op ons Gemeentebestuur is bovendien niet nieuw.



BAARN: Gezicht op Baarn, vanaf de Haven.



LAGE VUURSCHE: De oude smidse.

Onlangs werd mij door één van onze trouwe leden een boek, geschreven door Dr. Henri Polak, ter inzage gegeven, Het is een uitgave uit 1936, getiteld: "De zoom van het Gooi".

De auteur beschrijft hierin een aantal dorpen uit Gooi- en Eemland, die hij op zijn wandelingen aandoet.

Het is voorzien van fraaie pentekeningen van Toon de Jong en alleen daarvoor al het bekijken waard.

Op zo'n wandeling in de dertiger jaren bezoekt de schrijver ook Baarn. Het zou te ver voeren deze hele wandeling hier weer te geven, ook al is het interessant te ontdekken hoe Baarn er in 1936 uitzag. We willen ons echter beperken tot een onzes inziens minder bekende geschiedenis waarover de schrijver ons vertelt, te weten de plannen die er in die tijd geweest zijn tot bebouwing van Buitenzorg en Groenevelt, waarbij de schrijver nogal te keer gaat tegen wat hij noemt "Baarns vandalisme". We weten nu dat deze plannen gelukkig nooit zijn uitgevoerd en dat in tegendeel Groenevelt floreert als nooit te voren. Het is misschien een les voor alle huidige "cultuurpessimisten", die zij uit deze historie kunnen leren. We laten Henri Polak nu verder zelf aan het woord:

"Het Gemeentebestuur van Baarn heeft een uitbreidingsplan doen ontwerpen. Uitbreidingsplannen van gemeenten, in meer of mindere mate rijk aan natuurschoon, zijn maar al te vaak doodvonnissen, over zulk schoon uitgesproken. Zo is het ook hier. De ontwerper van het rampzalige plan is op de noodlottige gedachte gekomen - of zulks is bij zijn lastgevers geschied - zowel Buitenzorg als Groenevelt voor bebouwing te bestemmen. Het plan vertoont dan ook beide landgoederen, met een wegenplan overdekt.

In de toelichting heet het, als gewoonlijk wanneer zulke destructie wordt beraamd, dat er wel natuurschoon zal behouden blijven en dat de bebouwing een "open" karakter zal dragen.

De ervaring leert, waarop dit in de praktijk neerkomt. Hier en daar blijven een stuk of wat bomen staan en er komen enige open plekjes met "plantsoen". Voor het overige wordt alles met villa's bezaaid, die aanvankelijk niet te dicht opeen staan, doch welker tuinen vroeg of laat verkaveld en bebouwd worden, zoals te Hilversum, te Bussum en elders op belangrijke schaal is geschied en voortgaat te geschieden. Het doodvonnis is nog slechts geconcipeerd. Uitgesproken is het nog niet. De Gemeenteraad heeft er zijn goedkeuring aan gehecht, doch er is nog verzet in enige instanties mogelijk. Het zal stellig niet uitblijven. Maar ook dan valt het ergste te duchten, want de gestelde machten te 's-Gravenhage hebben vooral in de jongste tijd doen blijken weinig te gevoelen voor het algemeen belang, in de vorm van natuurschoon, doch daarentegen veel voor het bijzondere belang van de grondbezitter, de terrein- en de bouwspeculant. Het opnemen van een landgoed of bos in een uitbreidingsplan wil op zich zelf niet zeggen dat bos of landgoed ook aan de bouwerij ten offer zullen vallen. De eigenaar kan niet gedwongen worden zijn goed te verkavelen. Maar is het in het plan opgenomen, dan zijn gewoonlijk de grondspeculanten niet verre. Zij doen de eigenaar aanbiedingen en daar in deze dagen zulk bezit gewoonlijk zware lasten met zich brengt, is het einde gewoonlijk, dat de bezitter geld kiest voor zijn eieren en dan is het met natuur en schoonheid spoedig gedaan.

Zal het Groenevelt en Buitenzorg ook zo vergaan? Niemand kan het voorspellen, maar sombere gevoelens vervullen ons als wij de heerlijkheid, die deze beide namen draagt, verlaten om ons naar het dorp Baarn te begeven."

Wanneer hij enkele bladzijden verder het dempen van de Pekingkom in 1923 aan de orde stelt, krijgt de toenmalige Gemeenteraad er fel van langs. Hij zegt daarover: "Dit bedrijf was een zeldzaam grof stuk vandalisme. Het is onbegrijpelijk dat het Gemeentebestuur het heeft gedoogd. Maar het schijnt dat in de Baarnse vroedschap een vandalistische traditie heerst. Want ware het anders, het zou niet op de gedachte zijn gekomen Groenevelt en Buitenzorg in het beraamde uitbreidingsplan op te nemen en voor verkaveling en bebouwing te bestemmen. Zoiets kan slechts opkomen in het brein van lieden, voor wie het materiële alles, het ideële, natuur en schoonheid, niets is."

J. Kruidenier.

"De zoom van het Gooi"
Dr. Henri Polak.

o-o-o-o

CODICIL
=====

Van tijd tot tijd bereiken ons vragen van leden en niet-leden, die bepaalde in hun bezit zijnde voorwerpen of collecties aan onze Kring t.b.v. de collectie Oudheidkamer zouden willen afstaan. Veelal willen zij van die voorwerpen of verzamelingen gedurende hun leven zelf genieten en deze eerst na hun overlijden schenken. De vraag is hoe dan het beste te handelen. Gaat het om grote collecties, dan zal een en ander het beste via de notaris geregeld kunnen worden. En zou het om bedragen in geld gaan, dan moet een en ander zeer zeker testamentair geregeld worden. Vaak gaat het in deze gevallen echter om een enkel voorwerp, een verzameling foto's of dia's, een serie prenten of boekwerken betreffende Baarn en omgeving. In zo'n geval kunt u volstaan met een eigenhandig geschreven codicil. De formulering daarvan dient als volgt te luiden:

De ondergetekende (namen voluit), geboren te,
de (datum), beroep, wonende te (adres),
verklaart hierbij na zijn/haar overlijden te legateren, vrij van
recht en kosten, af te geven binnen één maand na zijn/haar
overlijden, aan de Historische Kring "Baerne", bestemd voor de
collectie Oudheidkamer zijn/haar
..... (gedetailleerde omschrijving)
.....

Aldus geheel eigenhandig geschreven,
gedagtekend en ondertekend te Baarn,
de (datum)

(Handtekening)

Voor de goede orde: EEN GETYPT CODICIL, OOK AL STAAT UW HANDTEKENING ERONDER, IS ALTIJD ONGELDIG, EVENALS EEN CODICIL DAT EEN ANDER VOOR U UITSCHRIJFT.

U DIENT DE GEHELE TEKST EIGENHANDIG UIT TE SCHRIJVEN EN TE ONDERTEKENEN!

De desbetreffende voorwerpen dienen zodanig omschreven te zijn, dat geen misverstanden kunnen ontstaan. Betreft het een schilderij, dan kunt u aangeven wat het voorstelt, wie de schilder is of als de maker niet bekend is wat de afmetingen (zonder lijst) zijn. Zo'n codicil dient u op een veilige plaats te bewaren resp. in vertrouwde handen te geven. Een fotokopie is altijd ongeldig en als het origineel verbrand of verscheurd is, is er niets meer aan te doen. De begunstigde heeft uiteraard het meeste belang om het zorgvuldig te bewaren. Een codicil t.g.v. de Kring, met name de kollektie Oudheidkamer, zou bijv. bij onze penningmeester gedeponereerd kunnen worden, die het dan in zijn "schatkist" dient te bewaren.

Opmerking: Een codicil vervalt wanneer voor het/de voorwerp(en) in kwestie op een later tijdstip een nieuwe bepaling wordt gemaakt. Geldig is altijd het laatste testament en het laatste codicil.

Wij hopen hiermee aan de vraag van enkelen (die mogelijk echter ook bij anderen leeft) te hebben voldaan.

Het Bestuur

o-o-o-o

BROEDER

=====

400 gr. bloem, $\pm 4\frac{1}{2}$ dl. lauwe melk, 30 gr. gist, 200 gr. krenten, rozijnen en sucade, 2 eieren, wat zout, 20 gr. reuzel.

Meng de bloem met zo veel lauwe melk aan, dat het meel niet meer stuift. Roer uit dit beslag de klontjes, voeg er de overige melk, het zout, de goed gewassen krenten en rozijnen (die van de steeltjes ontdaan zijn), de gesnipperde sucade en de met lauwe melk aangemengde gist bij (desgewenst ook de geklopte eieren).

Laat het beslag op een lauw-warme plaats dichtgedekt 3 kwartier à 1 uur rijzen. Laat in een ijzeren potje de reuzel smelten en besmeer er de zijkant mee. Doe het beslag erin, de deksel erop en laat de broeder op een matig vuur ± 3 kwartier aan de onderkant lichtbruin en gaar bakken.

Na ± 3 kwartier de broeder draaien, door de pan met deksel en al te keren en hem vervolgens van het deksel in de pan te laten glijden. Nogmaals ± 3 kwartier bakken. Kijk of hij gaar is door er met een vork of breinaald in te prikken, die er dan droog moet uitkomen. Geef dit gerecht met boter en suiker of stroopsaus.

N.B.: Men kan het beslag ook laten rijzen in het vetgemaakte ijzeren potje ($\frac{3}{4}$ uur) en het daarna bakken.

EET SMAKELIJK!!

Lies Luikinga

o-o-o-o

ECHO

====

't Was in de herfst van 1924 dat er een broer van mijn moeder plotseling opdook na een afwezigheid van enige tientallen jaren. In het begin had hij nog wel eens een levensteken gezonden uit één of ander land, maar tenslotte was er geen contact meer. Het scheen altijd al een buitenbeentje geweest te zijn. Maar toch was daar ineens het verlangen om de broers en zusters weer te zien en ook het geboortedorp op te zoeken.

En zo ontstond het plan om een keer met de hele familie (kleine kinderen inbegrepen) een lange wandeling te maken in de bossen van Buitenzorg en Groeneveld.

Bij de "Blauwe Koepel" en omgeving moesten de kleine kinderen natuurlijk horen dat daar een echo was en één van de ooms riep dan ook: "Waar is de burgemeester van Wezel?" 't Antwoord:

"Ezel" was heel duidelijk te horen. Het werd natuurlijk een paar maal geroepen om de kinderen een plezier te doen.

Een poosje daarna ontmoetten we een paar mensen die ons vroegen: "Bent u uw zoontje kwijt? We horen voortdurend Ezau! Ezau! roepen." (De vraag hadden ze niet gehoord).

Jeannette Beeke

o-o-o-o

DE RIJKDOMMEN VAN KRETA

=====

Het grijs verleden.

Zo betitelen wij graag al, wat zó ver van ons aflight dat we er eigenlijk niet goed raad mee weten.

Die verre verten bestaan voor ons Nederlanders voornamelijk uit wat er in ons land destijds plaats vond na de ijstijd. Het verhaal is bekend: er trokken jagers rond en vooral in Drente vestigden zich stammen, die, alweer veel later, als hunebedbouwers de historie zouden ingaan. Er is daar een cultuur ontstaan en wij raken nu nog geweldig opgewonden bij vondsten als stenen bijlen, speerpunten, potscherven en bekens. Dat alles dateerde van ver voor onze jaartelling. Het was een begin van een vroege beschaving in een tijd, dat grote delen van Europa nog in diepe duisternis lagen. En dan te bedenken dat er in het gebied van de Middellandse Zee zo'n drieduizend jaar voor Christus een volk leefde en werkte, dat ongekende rijkdommen achterliet, waarvan we honderd jaar geleden nog geen notie hadden!

Het eiland Kreta bleek schatten te verbergen waarvan geen mens enig vermoeden had gehad. De miljonair-amateur-archeoloog Schliemann voerde in de tachtiger jaren van de vorige eeuw onderhandelingen op het eiland; misschien had Homerus, op wiens kompas hij voer, hem alweer geïnspireerd:

"Temidden van een duistere zee ligt een eiland, Kreta,
Schoon, vruchtbaar en omringd door zee,
Het telt onnoemelijk vele inwoners en negentig steden ..."

Het kwam niet tot een overeenkomst. Dat lukte pas toen jaren later Arthur Evans ten tonele verscheen. Door zijn opgravingen in Knossos kwam de Minoïsche cultuur aan het licht. Het gekke van het geval was, dat de Engelsman oorspronkelijk helemaal niet uit was op archeologische onderzoeken. Zijn belangstelling ging uit naar zegelstenen, die op de Griekse eilanden voor niet te veel geld te koop werden aangeboden en toen hem ter ore kwam dat er fraaie exemplaren op Kreta te krijgen waren, reisde hij daar naartoe. Bij Herakleion kreeg hij de (verborgen) ruïnes van Knossos te zien, hoorde van de vondsten die de amateur-archeoloog Kalokairinos had gedaan op het uitgebreide terrein en hij was verloren! Hij besloot zelf te gaan graven en na een lange strijd met de overheid mocht hij in 1900 de eerste pogingen wagen. Sindsdien is Kreta een rijke bron voor archeologen geworden. "Waar je een spa in de grond steekt vind je wel wat", zeggen bezoekers van dit prachtige eiland wel eens. Onlangs publiceerde de Scientific American een uitvoerig artikel over de paleizen, vier in getal, die in de loop van deze eeuw zijn blootgelegd. Het was een diepgaande studie over Knossos, Phaistos, Malia en Zakros, die ten doel had de Minoïsche samenleving te reconstrueren. Dat is natuurlijk een hele hap, die een gewone sterveling maar moeilijk kan verwerken. De auteur, Peter Warren, gaf o.a. een zeer gedegen uiteenzetting over de vondsten. Hij vergeleek het viertal opgedolven paleizen met elkaar en kwam tot de konklusie, dat ze alle vier merkwaardige overeenkomsten vertoonden. Elke nederzetting - want zo mogen wij de uitgestrekte bezittingen wel noemen - beschikte tenminste over een centraal plein, waar omheen meestal opslagruimten lagen; men vond overal werkplaatsen, archiefkamers, rituele ruimten en zalen voor officiële plechtigheden. Opmerkelijk is ook hun ligging: aan of althans dichtbij zee. De bewoners van het eiland waren een vief zeevarend volk, wat blijkt uit de levendige handel met o.m. Egypte en Assyrië. Zij schijnen in grote onderlinge harmonie geleefd te hebben; geen der woonsteden kende beschuttende muren of andere afweermethodes. Men verdroeg elkaar en dacht kennelijk niet aan overvallen.

Natuurlijk verschilden de bouwwerken niet alleen in grootte maar ook in indeling. Soms vond men de magazijnen met de enorme ronde voorraadpotten - pithoi - waarin olie en wijn, maar ook graan, meel en een enkele keer goud en sieraden werden bewaard op een bovenverdieping; elders stonden ze op de begane grond.

In Knossos bereikte men de leefruimten via een monumentale trap, evenals in Phaistos; in Zakros werd men verrast door een rond zwembad op de begane grond. Malia schijnt bedrijvig te zijn geweest op het gebied van olie en wijn; persen en ingenieuze leidingen wijzen in die richting. Het moet een indrukwekkende industrie zijn geweest.

Al deze en nog veel meer bijzonderheden zijn in de loop van deze eeuw ontdekt. Dank zij die gegevens kan men zich gaandeweg een voorstelling maken van het leven van de Minoërs, al tast men nog veel in het duister. Zeker is, dat de mensen klein van stuk waren, hooguit maten zij anderhalve meter. Zij hadden breekbare middel-tjes, die vooral bij de mannen geaccentueerd werden door brede ceintuurs. De vrouwen droegen een soort hoepelrok en de borsten werden vrijelijk bloot gelaten. Hun haren waren zwart en golvend, hun ogen vaak groot en sprekend, wat bij de vrouwen extra uitkwam door kunstig aangebrachte zwarte streepjes op en onder de oogleden.

Dit alles zijn we te weten gekomen door plastieken, beeldjes en vooral door de fresco's, die voornamelijk in Knossos werden gevonden. De muurschilderingen daar vormen de beste bron van inlichtingen over de Minoïsche mens, want geschriften komen helaas niet voor. Dat wil zeggen: er zijn honderden kleitabletten gevonden, die tot op de dag van vandaag een puzzle vormen voor taalgeleerden. Het lineair A en B schijnt onontwarbaar te zijn. Wel bracht de Engelsman Michael Ventris het zo ver, dat hij - dank zij zijn kennis van codes, in de Eerste Wereldoorlog opgedaan - het lineair B wist te ontwarren, maar het bleek dat de aantekeningen voornamelijk betrekking hadden op zakelijke gegevens. Er bestond kennelijk geen behoefte aan literatuur in deze taal, die het lineair A opvolgde. De vraag blijft of lineair A, tot dusverre niet ontcijferd, iets in die geest zal opleveren. Vast staat, dat Ventris ongeveer tachtig verschillende tekens vond; te veel voor een alfabet, te weinig voor een zogenaamd woordschrift. Ook de beroemde schijf van aardewerk, die in Phaistos werd gevonden, blijft een raadsel met z'n spiraalvormige tekst van een paar honderd tekens, waarvan er slechts enkele hetzelfde zijn.

Terug naar de paleizen.

Knossos was het grootste en verreweg het indrukwekkendst. Het besloeg een oppervlakte van liefst twintigduizend vierkante meter en bezat twee tot vier verdiepingen. Evans meent dat er zeker achthonderd à dertienhonderd vertrekken moeten zijn geweest; de meeste vrij klein van afmeting. Als je de woonhuizen van de hofhouding aan de toegangsweg naar het theater bekijkt, dan vraag je je af of die op monnikcellen lijkende ruimten echt dienden om in te wonen. Waren het niet meer uitsluitend slaapsteden? Speelde het leven zich voor het merendeel in de open lucht of in de omtrek van het paleis af? Daar zijn de geleerden het nog lang niet over eens. De zojuist genoemde toegangsweg was overigens niet zo maar een straatje; het schijnt de oudste weg van Europa te zijn. Hier trokken de processies overheen, vandaar de naam Heilige Weg; de lengte bedroeg tweehonderddertig meter en de geplaveide middenmoot was bijna anderhalve meter breed. De één beweert dat er festiviteiten op konden plaatsvinden, een ander meent dat het verharde middendeel gemaakt was om te voorkomen dat slaven, die de draagstoelen van hooggeplaatsten droegen, zouden uitglijden. Die gasten bezochten misschien het beeldschone kleine theater, dat vermoedelijk het oudste in heel de wereld is. Hier kon Minos religieuze of atletische voorstellingen gadeslaan; ook dansen werden er uitgevoerd; om hem heen konden vierhonderd gasten plaatsnemen.

Het paleis was een wirwar van heiligdommen, zalen, gangen, trappen, schatkamers, receptieruimten en wat niet al. Niet voor niets speelt het verhaal van Theseus op zoek naar de minotaurus in het labyrint zich hier af. Overigens zijn de geleerden er het nog steeds niet over eens of de naam van de eerste koning Minos een titel werd voor latere vorsten zoals in Egypte bij de farao's het geval was. Ook weet men niet zeker of hij alleen maar koning was of koning/priester. Vast staat dat men heel wat godinnen vereerde; het heiligdom van de huisgodin nam in alle vorstelijke residenties een vooraanstaande plaats in, evenals het uitgestrekte plein waar de godsdienstige plechtigheden werden gehouden. De rol van de koning is hierbij niet duidelijk.

Knossos geeft een uitstekend overzicht van "hoe het vroeger was". Evans reconstrueerde grote delen van het paleis en dat is hem niet altijd in dank afgenomen. Hij restaureerde hele vertrekken naar zijn eigen ideeën; zelfs een toilet met waterspoeling en een bad met waterafvoer liet hij renoveren.



1.

1. De troonzaal: De eenvoudige stenen troon van Minos, de oudste troon van Europa.



2. 2. De schijf van Phaistos met hieroglyfen aan beide kanten.

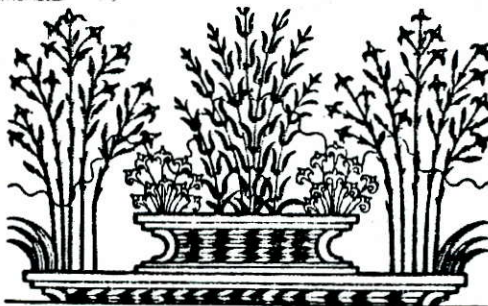
3. Een sieraad in de vorm van een jurk, gevonden in Knossos.

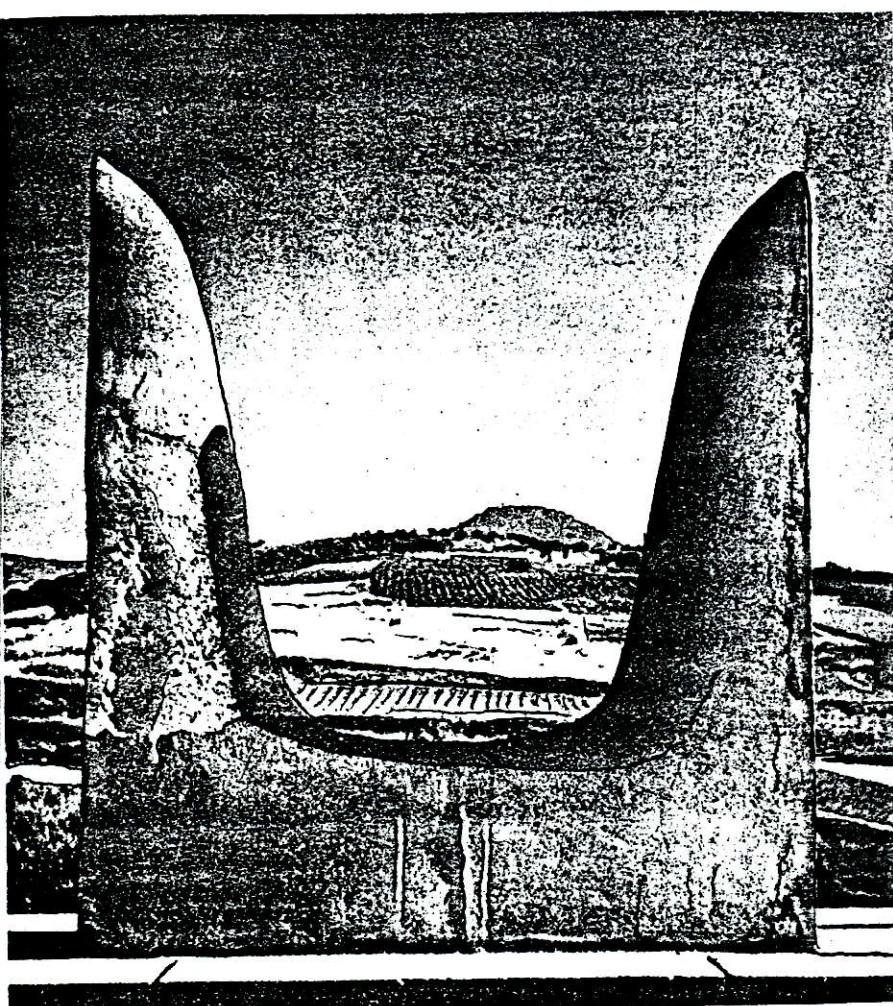
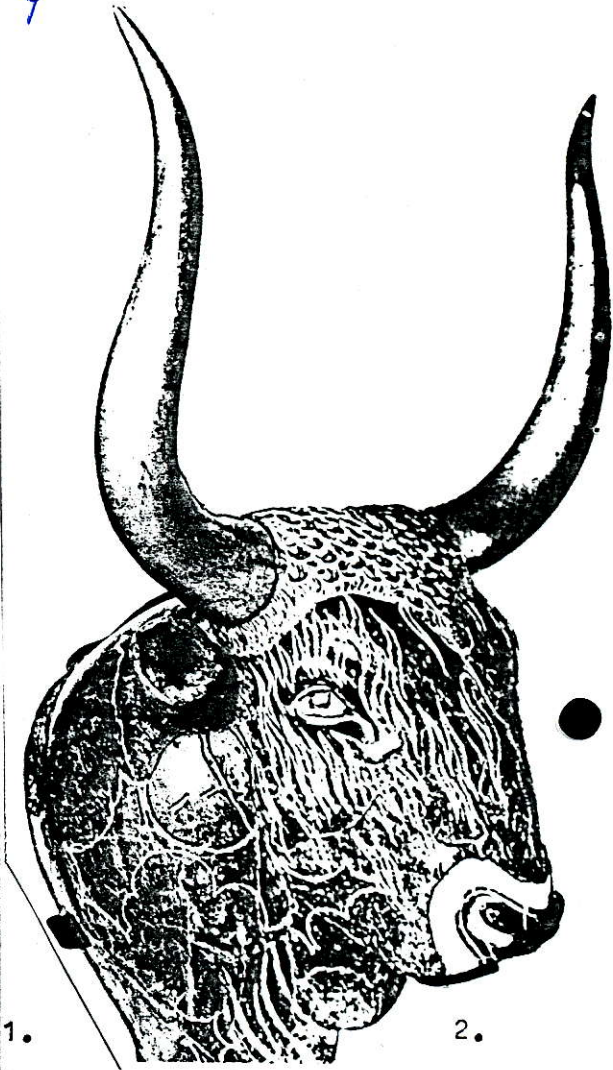
3.



4. De witte lelies: fresco uit Amnisos, de haven van Knossos.

4.





- 1.
- 2.
- 1. De slangenkoningin.
Museum van Herakleion.
- 2. Kop van een stier.
Rhyton. Offerkoord gevonden in Knossos.
Museum van Herakleion.
- 3. De heilige horens, die de muren van het Paleis van Knossos bekronen.

3.

Hij gebruikte roodbruine, blauwe en okergele verf om kleur aan de verschillende kamers te geven, liet ronde en vierkante zuilen optrekken uit beton, kortom hij wilde een beeld geven van hoe men hier in oude tijden leefde.

Het is onmogelijk om ook maar een summier overzicht van Knossos te geven. Wat heeft het voor zin om te spreken over toegangshallen en statietrappen, dakterrassen en voorraadkamers, stierenloggia en troonzaal als er nog tien keer zoveel andere attracties zijn? Er staat een huis van de opperpriester en de vertrekken van de koningin, inclusief haar met dolfijnen verluchte badkamer, mogen niet onvermeld blijven. Van de stierencultus getuigen de twee geweldige stierenhorens (één gerestaureerd), die steil de lucht inprikken aan de zuidzijde van het complex.

Het moet een gouden eeuw zijn geweest voor al die kleine mensjes en wij snoepen van de restjes. "De Minoïsche wereld moet zeer actief en attractief zijn geweest", schrijft de historicus Matthioulakis, ongetwijfeld ook doelend op al het schoons dat in het Archeologisch Museum van Herakleion is uitgestald. De uitgebreide collecties geven een volledig beeld van de Minoïsche cultuur; men kan er behalve de gerestaureerde fresco's uit Knossos nog veel meer bewonderen: juweeltjes van vazen en schalen, beeldjes van ivoor en marmer, rituele kruiken, onwaarschijnlijk geraffineerde sieraden en koninklijke gebruiksvoorwerpen, zoals een krater d.w.z. een mengvat voor wijn en water. Dat alles en nog veel meer is in en rond Knossos en de andere paleizen opgedolven.

Het gebied van Phaistos is kleiner en beslaat zestienduizend vierkante meter. Volgens overleveringen moet hier een broer van de eerste koning Minos hebben geheerst. Italiaanse archeologen hebben het complex blootgelegd en zij hebben er niet naar gestreefd iets na te bouwen of te verfraaien. Hier moet de fantasie van de bezoeker gaan meespelen, want het is niet eenvoudig een inzicht in de bouw te krijgen. De fundamenteen moeten de weg aanwijzen: een zuilengalerij, feestzaal, heiligdom, offerplein, binnenhof, theater, het is allemaal voorhanden maar je moet wel goed kijken om alles op een rij te kunnen zetten. De statietrap is gelukkig nog in goede staat en geeft een idee hoe men daar sierlijk overheen schreed. Ook hier werden tal van kostbaarheden gevonden, die alle in het museum te Herakleion een plaatsje vonden. Ringen, steekspelden, oorknoppen in de vorm van stierkopjes, ceintuurs, kostbare kralensnoeren.... het is allemaal zo verfijnd bewerkt dat je haast over decadentie zou kunnen spreken.

Nog weer kleiner van opzet is het paleis in Malia; het beslaat nog geen tienduizend vierkante meter en heeft kennelijk een landelijker type dan de beide grote broers. Het ligt doodstil in een mooie omgeving en het heeft iets intiem. De distels die tussen de stenen groeien en de cicada's die hun schrille geluiden produceren hebben, wie weet, ook in die verre vroege tijden al zo gebloeid en getjirpt. Op de centrale binnenplaats komen de verschillende vertrekken samen. Het is er allemaal: voetstukken van zuilen, liefst drie trappen, troonzaal, heiligdom, andere vertrekken. De Franse archeologen die hier werkten hebben alles keurig op een rijtje gezet; wat het meest opvalt zijn de geweldig grote pithoi, die naar het schijnt in kamers zijn opgeborgen maar die in werkelijkheid daar vermoedelijk door bezorgde schatgravers zijn gedeponneerd. Een put vraagt aller aandacht en verder ligt er een mysterieus wiel van ongeveer een meter doorsnee en voorzien van een aantal putjes langs de rand. Hier staan de deskundigen weer voor een raadsel: was het een religieus voorwerp of werd het gebruikt als spel? Zo blijft men gissen.....

Zakros is weer heel anders. Het paleis is het kleinste van het kwartet; het is zelfs vandaag nog niet makkelijk te bereiken door zijn ligging in een ring van heuvels en bergen in het zuidoosten van Kreta. Zakros bezat kennelijk een haven; er werden ivoor, koper en halfedelstenen in het paleis en daarbuiten aangetroffen, die kennelijk van overzee waren aangevoerd. Het zou kunnen zijn dat hier een onafhankelijk vorst regeerde, die zijn eigen wetten stelde. Toch schijnen er banden te hebben bestaan tussen Zakros en Knossos; ten eerste vond men een aantal zegels in beide paleizen, die met elkaar overeenstemden. Verder ontdekte men grote hoeveelheden prachtig aardewerk, dat ongetwijfeld uit de ateliers van Knossos afkomstig was. Maar in de haven moet er veel meer zijn omgegaan. Kennelijk werd er goud, zilver, lood, koper en tin geïmporteerd; ook ivoor en edelstenen namen een behoorlijke plaats op de markt in. Op de een of andere wijze is gebleken, dat al deze goederen niet alleen bestemd waren voor de paleizen; ook in "gewone" huizen trof men dit alles aan. Men neemt aan dat Zakros in een onvoorstelbaar korte tijd van de aardbodem is verdwenen, getuige de enorme hoeveelheid dingen die men er bij het blootleggen heeft gevonden. Er werden zelfs voedselresten aangetroffen. Ja, die "gewone" huizen. Zij werden meestal bewoond door vertegenwoordigers des konings en zij worden aangeduid als landgoed, villa, buitenhuis of zelfs gewoon boerenhoeve. Men zou ze kunnen vergelijken met miniatuurpaleizen zonder indrukwekkend binnenplein. De bouwstijl was kennelijk overgenomen van de residenties en men hield vooral rekening met voorraadruimten, olie- en wijnpersen, weefkamers, huisgoden-met-altaar en toch wel fraaie ontvangstzalen. Misschien waren de eigenaren onafhankelijk van het naastbij liggende hof; tot dusverre is daar maar weinig over bekend. Een paar villa's zijn al zó vermaard, dat zij waard zijn genoemd te worden. Agia Triada ligt een paar kilometer van Phaistos verwijderd en is één van de lieflijkste ontdekkingen, omdat het er allemaal zo vriendelijk-beknopt bij ligt. Hier kun je als huisvrouw de pithoi overzien, hier heb je een schitterend overzicht over velden en wijngaarden. En wat vond men daar tussen andere kostbaarheden die tachtig jaar geleden werden blootgelegd? Een fraaie sarcofaag, die een volledig overzicht bood van de dodencultus omstreeks vijftienhonderd voor Christus. Men ziet bloedoffers plengen aan de ene zijde; aan de andere kant brengt een priesteres onbloedige offers in de vorm van vruchten. Er staan godinnen op afgebeeld en priesters, een dodenschip en paardewagens. De dode zelf ziet men tenslotte uit de sarcofaag oprijzen. Is het wonder dat dit stuk een ereplaats in het museum heeft gevonden?

Dan is er nog Gournia, een lilliputstad, waar je over het authentieke plaveisel stapt: voorzichtig, want de padjes zijn o zo nauw. Hier heeft het vuur of een aardbeving wel zeer onverwacht toegeslagen; men vond er nog plielampjes en zo juist uit de hand gelegde schoenmakersgereedschappen. Het is allemaal zó klein, dat het op een oud Madurodam lijkt: kamertjes van misschien anderhalve meter lengte, een stadspoort die meer van een staldeur heeft en ook de offerplaats heeft niets imposants.

Men is nog lang niet uitgekeken op Kreta. In het westen, bij Ghania, vermoedt men een vijfde paleis en met het onderzoek is al voorzichtig begonnen. Ook heeft men in die streek het oog laten vallen op de omgeving van Rhethymnon. En in oost Kreta staat men te popelen om in de buurt van Sitia te gaan graven. Het zijn misschien geen paleizen die daar onder zand en stenen verborgen liggen, maar men hoopt op Minoïsche bouwsels, die het ver verleden wéér nader tot ons, twintigste eeuwers, zullen brengen.

Literatuur: Peter Warren (Scientific American), Dominicus' Portret van Kreta, Costa Davaras' Phaistos en Hagia Triada, J.M. Christoforakis' Knossos, L. Cottrell: The bull of Minos.

o-o-o-o

HISTORISCHE MARKT

=====

In onze circulaire van 19 augustus jl. hebt u al kunnen lezen, dat wij op veler verzoek opnieuw een historische markt organiseren en wel op zaterdag 2 november a.s. tussen 10 en 17 uur in de Waldheim MAVO.

De baten van de markt komen uiteraard ten goede aan het in 1983 gevormde fonds "Aankopen t.b.v. de collectie Oudheidkamer". Dank zij dit fonds waren wij in staat de collectie met interessant materiaal uit te breiden.

Gezien het succes in 1983 willen wij proberen een soortgelijke - liefst nog iets meer uitgebreide - markt te organiseren. Het is dan ook de bedoeling in november a.s. weer te komen met kramen met de meest uiteenlopende zaken, zoals bijv. oude ansichten (van Baarn, maar ook oude exemplaren van andere plaatsen uit ons land), met zeldzame oude prenten en oude topografische kaarten. We denken weer aan een kraam met echt goed antiek, een kraam met oude en nieuwe handwerken (speciaal voor de markt gemaakte handwerken misschien?), maar ook aan een kinderkraam met speelgoed, puzzels enz.

Natuurlijk zal ook onze archeologische werkgroep weer present zijn met een kraam met fossielen en vuurstenen werktuigen en eventueel boeken op het gebied van archeologie.

Zo mogelijk komt er weer een kleine zilverkraam, een kraam met snuisterijen en rariteiten, een kraam met echt allerhande, een boekenkraam met duurdere boekwerken en een "snuffelbak" met boeken voor een paar kwartjes. Een kraam met kandelaars en kaarsen (van tuinkaarsen bij de barbecue tot heel fijne handbeschilderde) zal zeker belangstelling genieten. Last but not least natuurlijk een potjes- en bloemenkraam.

Bloemen hangen al te drogen en er worden druk potjes vergaard, zodat op korte termijn begonnen kan worden met stukjes opmaken. Op de dag van de markt zelf gebeurt dit eveneens, maar dan met verse snijbloemen.

U begrijpt, dat uw goede gaven op de meest uiteenlopende gebieden welkom zullen zijn. Oude en nieuwe (bijv. voor onze tombola) voorwerpen kunnen van pas komen. Evenals in 1983 zijn wij graag bereid eventuele waardevolle zaken die u van de hand wilt doen, maar waarvoor u toch wel een geldelijke tegemoetkoming wilt ontvangen, voor u in consignatie te verkopen. U bepaalt in dat geval het bedrag dat u wilt ontvangen en wij verkopen het met een percentage voor het fonds. Blijft het/de desbetreffende voorwerp (en) onverkocht, dan ontvangt u een en ander vanzelfsprekend na de markt retour. Voor alle consignatiegoederen wordt een standaardkontraaktje opgemaakt met het bedrag dat u wilt ontvangen.

Voor dat bedrag worden uw consignatiegoederen uiteraard ook verzekerd tijdens de markt. Elke maandag tussen 10.00 en 12.00 uur en tussen 20.00 en 22.00 uur kunt u terecht met uw goede gaven en/of consignatiegoederen in onze kelder onder het Gemeentehuis. Desgewenst zijn wij graag bereid bij u thuis te komen indien u ons dit laat weten.

Bent u benoeuwd wat er nu al binnen is? Om een greep te nemen: wat grammfoonplaten, ansichten, een verzilverd sla-couvert, een taartschep, beeldjes, een klokje, potjes, kandelaars, een fraaie oude naaimachine, een werktafeltje, enkele fossielen, gehaakte en geborduurde kleedjes, wat serviesgoed, wat boeken en puzzels en ... een heerlijk ouderwetse bromtol.

Mocht u actief willen meewerken door bijv. een kraam te bemannen of mee te helpen met het verhuizen en inrichten (vrijdag 1 november na 15.00 uur) of afbreken (zaterdag na 17.00 uur), dan zullen wij dit graag vernemen.

Ook als u de koffiefbar wilt bemannen of bijv. lootjes wilt verkopen, houden wij ons aanbevolen.

Voor de goede orde en gezien de ervaringen in 1983: consignatiegoederen kunnen wij natuurlijk niet op het allerlaatste moment meer accepteren, aangezien wij vooraf een opgave voor de verzekering dienen op te stellen.

Wel hartelijk welkom op vrijdagavond 1 november en zaterdagochtend 2 november zijn natuurlijke verse snijbloemen en bijv. zelfgebakken cakes of andere lekkernijen voor eventuele verkoop in de koffie-/frisbar.

Heeft u vragen, tips, ideeën? Of u wilt op welke wijze dan ook meewerken? In al die gevallen graag een telefoontje naar één van onderstaande medewerkers:

Mw. W. v.d. Hoek-Baas, Burg. Penstraat 4, tel. 21470

Mw. G.H. Grootendorst-Doornekamp, Van Beethovenlaan 5, tel. 13133

Hr. F.J. Kramer, Mozartlaan 6, tel. 14583

Hr. B. Braat, Gerrit v.d. Veenlaan 2, tel. 12523

Hr. E. v.d. Steeg, Talmalaan 39, tel. 17571.

Het bestuur.

o-o-o-o

PROGRAMMA

=====

- Zaterdag 2 november
10.00 - 17.00 uur
- : Historische Markt met voor elk wat wils in de Waldheim MAVO, Vondellaan 2. Toegang vrij.
- Maandag 11 november
20.00 uur
- : Mw. Dr. G.C. Mohr-Horsman houdt een lezing zoals 65 jaar geleden haar schoonvader deed in 1920 over de Russische revolutie van 1917. De lezing is des te interessanter, omdat wijlen de heer Mohr destijds ooggetuige is geweest bij wat zich in St. Petersburg afspeelde. Plaats: Het Trefpunt bij de Nicolaaskerk, te bereiken over het pad rechts langs de kerk.
- Dinsdag 3 december
20.00 uur
- : Verguldavondje o.l.v. mevr. G.W. Astro-van Hasselt in de kelderruimte onder het Gemeentehuis. In verband met het bestellen van de speciale speculaaskoeken is opgave vooraf noodzakelijk. Dit kan telefonisch geschieden vóór 10 november 1985 bij de heer B. Braat, tel. 12523. Kosten voor leden f 3,--, voor introducees f 7,50. Bij minder dan 10 deelnemers gaat het niet door.
- Dinsdag 14 januari 1986
20.00 uur
- : Dia's van Oud-Baarn vertoond door de heer C. v.d. Steeg.
Plaats: Het Trefpunt.

o-o-o-o